

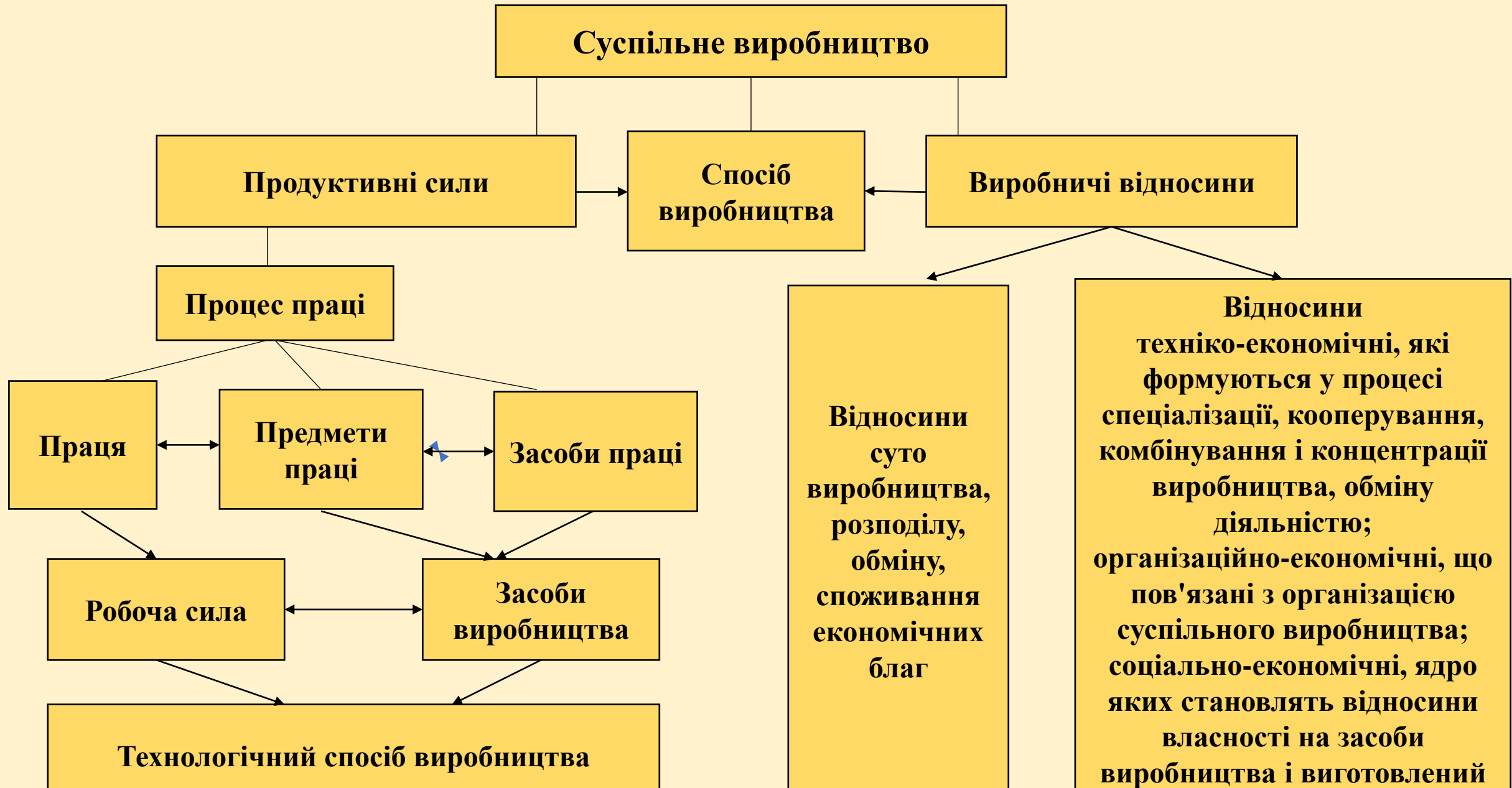
Економічна теорія

Тема 2. Суспільне виробництво, його фактори та ефективність

ПЛАН

- 1. Сутність та головні характеристики суспільного виробництва. Суспільне відтворення та його типи.**
- 2. Технологічний спосіб виробництва. Технологічні уклади.**
- 3. Виробнича функція. Соціально-економічна ефективність суспільного виробництва та її показники.**
- 4. Виробничі можливості суспільства. Технологічний вибір.**

1. Сутність та головні характеристики суспільного виробництва. Суспільне відтворення та його типи

Основні категорії суспільного виробництва

Продуктивні сили – сукупність засобів виробництва та робоча сила.

Виробничі відносини – відносини між людьми у процесі виробництва, розподілу, обміну та споживання економічних благ.

Спосіб виробництва – єдність продуктивних сил та виробничих відносин.

Процес праці – діяльність людини зі створення економічних благ, складовими якої є праця, предмети та засоби праці.

Праця – свідома діяльність людини, спрямована на створення економічних благ.

Засоби праці – це річ або комплекс речей, за допомогою яких людина діє на предмети праці, вироблюючи економічні блага.

Предмети праці – це те, що людина у процесі праці перетворює у продукт, використовуючи засоби праці.

Засоби виробництва – сукупність предметів та засобів праці.

Робоча сила – здатність людини до праці.

Відтворення - це постійне і безперервне повторення та відновлення суспільного виробництва

Типи відтворення

**Просте відтворення-
поновлення виробництва у
незмінних обсягах**

**Розширене відтворення –
поновлення виробництва у
кожному наступному періоді у
зростаючих масштабах**

**Звужене відтворення-
поновлення суспільного
виробництва в обсягах,
що є меншими, ніж у
попередньому періоді**

**Екстенсивне розширене відтворення -
поновлення виробництва у кожному
наступному періоді у зростаючих
масштабах за рахунок використання
додаткових ресурсів на незмінній
технологічній основі**

**Інтенсивне розширене відтворення - поновлення
виробництва у кожному наступному періоді у
зростаючих масштабах шляхом застосування
прогресивних технологій, підвищення
кваліфікації робочої сили, впровадження
передових методів організації виробництва**

2. Технологічний спосіб виробництва. Технологічні уклади

Технологічний спосіб виробництва – це пануючий у суспільстві на певному етапі його розвитку спосіб поєднання у процесі виробництва головних його факторів – засобів праці і робочої сили. У історичному аспекті технологічний розвиток є процесом зміни ручного способу виробництва на машинний – період індустріалізації, а зараз – машинного на інформаційний, який охоплює етапи автоматизації та інформатизації виробництва.

Технологічний уклад – це сукупність технологій, притаманних певному етапу та рівню розвитку суспільного виробництва.

У період ручного технологічного способу виробництва панували доіндустріальні технологічні уклади, основу яких становили винаходи, які посилювали мускульні можливості людини і тварин: колесо, важіль, гвинт, редуктор, гончарний круг і багато інших пристосувань.

Період машинного технологічного способу виробництва характеризується декількома індустріальними укладами - третім, четвертим, п'ятим.

П'ятий уклад є перехідним від індустріального до постіндустріального технологічного способу виробництва.

Інформаційний технологічний спосіб виробництва.

Шостий уклад – перший постіндустріальний в основі якого поєднання технологій «біо, нано, інфо та ін.

Сьомий уклад - другий постіндустріальний, в основі якого когнітивні технології (включення людської свідомості у виробництво)

Індустріальні та постіндустріальні технологічні уклади

Уклад	Історичний період	Технологічне ядро	Базові винаходи та галузі
Перший	кінець XVII - початок XVIII століття.	Використання енергії води	Нові технології в текстильній промисловості і сільському господарстві (наприклад, водяні млини, приводи механізмів)
Другий	1830/40-1890 рр.	Використання енергії пара і вугілля	Парова машина, паровий двигун, локомотив. Розвиток залізничного паровозного транспорту, пароплавства, механізації виробництва. У сільському господарстві з'явилися парові млини та інші машини, що використовують енергію пара
Третій	1890-1940 рр.	Використання електричної енергії	Розвиток важкого машинобудування, електротехнічної та радіотехнічної промисловості

Четвертий	1940-1990 рр.	Використання енергії вуглеводнів	Двигун внутрішнього згоряння, електродвигун і розвиток на цій основі автомобіле-, тракторо- і літакобудування з подальшим використанням енергетики нафтопродуктів, винаходи синтетичних матеріалів. Почала свій розвиток ядерна енергетика
П'ятий	1985/90- 2035/40 рр.	Електроніка і ядерна енергетика	Інновації в області мікроелектроніки, інформаційних технологій, генної інженерії, біотехнологій
Шостий / перший постіндустріальний	(2040-2090 рр.),	Нано та біо технології	Молекулярні, клітинні і ядерні технології, нанобіотехнології, нанобіоніка, мікроелектронні технології, наноматеріали, нанороботизація та інші нанорозмірні виробництва
Другий постіндустріальний	(2090-2130 рр.)	Когнітивні (англійське conscious - свідомість) технології, що базуються на включенні у виробництво людської свідомості	

3. Виробнича функція. Соціально-економічна ефективність суспільного виробництва та її показники

Виробнича функція відображає залежність між обсягом випуску продукту і кількістю та комбінацією ресурсів, що використовуються за певного рівня технології.

Виробнича функція за двома факторами виробництва: $Q = f(L, K)$, де

Q – обсяг продукту, f – залежність (функція), L – праця, K – капітал

Виробнича функція за трьома факторами виробництва: $Q = f(L, K, M)$, де

Q – обсяг продукту, f – залежність (функція), L – праця, K – капітал, M – матеріальні ресурси.

Багатофакторна виробнича функція:

$Q = f(F_1, F_2, F_3, \dots, F_n)$, де

Q – обсяг продукту, f – залежність (функція), F – фактори виробництва

Види ресурсів	Факторні доходи власників ресурсів
«Земля» – всі природні ресурси	Земельна рента
«Праця» – трудові ресурси	Заробітна плата
«Капітал» – створені суспільством засоби виробництва	Відсоток
«Підприємництво»	Підприємницький дохід
«Інформація»	Інтелектуальна та інформаційна ренти

Ефективність суспільного виробництва у широкому розумінні - це віддача витрат ресурсів ($F_1, F_2, F_3 \dots F_n$) на виробництво продукту (Q): Q / F

Економічна ефективність вимірюється як співвідношення економічних результатів виробництва (обсяг продукту, прибуток) та витрат на їх досягнення.

Основні показники економічної ефективності виробництва:

- 1) ресурс «праця» – продуктивність праці а) кількість виробленого продукту на одного працівника; б) витрати робочого часу на виробництво одиниці продукту;
- 2) ресурс «капітал» – капіталовіддача: обсяг виробленого продукту на одиницю капіталу, вкладеного у виробництво;
- 3) ресурс «земля» - матеріалоємність: кількість ресурсу, наприклад, сировини, на одиницю виробленого продукту;
- 4) ресурс «підприємство» - рентабельність продукції: співвідношення прибутку та витрат на виробництво продукту.

Соціальна ефективність виробництва вимірюється рівнем задоволення суспільних потреб, її показниками є валовий внутрішній продукт (ВВП) в розрахунку на душу населення, рівень життя - рівень забезпеченості населення матеріальними і духовними благами, необхідними для підтримування нормальної життєдіяльності.

ВВП за паритетом купівельної спроможності на душу населення 2020 рік

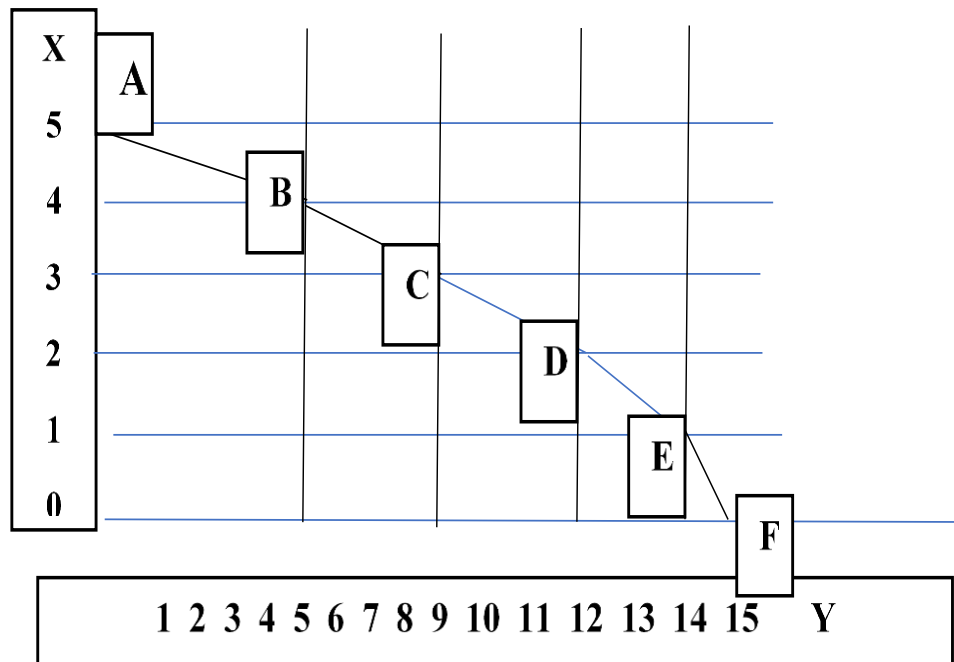
Місце	Країна	Показник, \$
1	<u>Катар</u>	130,475
—	<u>Макао</u>	116,808
2	<u>Люксембург</u>	106,705
3	<u>Сінгапур</u>	100,345
4	<u>Бруней</u>	79,530
5	<u>Ірландія</u>	78,785
6	<u>Норвегія</u>	74,356
7	<u>ОАЕ</u>	69,382
8	<u>Кувейт</u>	67,000
9	<u>Швейцарія</u>	64,649
—	<u>Гонконг</u>	64,216
10	<u>США</u>	62,60

111 Україна 9,283

Джерело:

https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%BE%D0%BA_%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD_%D0%B7%D0%B0_%D0%92%D0%92%D0%9F

4. Виробничі можливості суспільства. Технологічний вибір

Y	X	Точки графіку
0	5	A
5	4	B
9	3	C
12	2	D
14	1	E
15	0	F

Межа виробничих можливостей - максимально можливий обсяг випуску продукту за умов повної зайнятості наявних ресурсів.

Технологічний вибір - в умовах межі виробничих можливостей для збільшення виробництва одного продукту слід зменшити обсяг виробництва іншого продукту.

Альтернативні витрати технологічного вибору - обсяг продукту, від виробництва якого суспільство вимовилося для збільшення обсягу іншого продукту.